

přesně neznáme (proto je nutno tyto úvahy považovat pouze za určitou pracovní hypotézu či model vztahů časových a prostorových), by pak tvořilo sousedskou občinu. Těchto sídlištních jednotek lze na břeclavském katastru při jejich hospodářském zázemí v okruhu asi 0,75 km kolem osady, tj. asi 180 ha s 50—60 ha orné půdy, předpokládat nejméně šest.

V kapitole VI. (s. 89—94) dává B. Dostál získané výsledky a poznatky do širších souvislostí středoevropského vývoje včetně stručného soupisu časně slovanských a starohradištních lokalit moravských, které lze již v současnosti doplnit o další naleziště (srov. D. Jelínková, *Doplňky k mapě nalezišť s keramikou pražského typu na Moravě*, PA LXXVI, 1985, 468—470, obr. 8 na s. 464).

Pro datování nejstaršího slovanského osídlení Břeclavska a jižní Moravy nemáme dosud k dispozici spolehlivě absolutně datované celky, existuje však řada obecnějších sídelně geografických důvodů, nevylučujících počátky pronikání slovanských kmenů na toto území již před polovinou nebo dokonce od počátku 6. století, neboť neslovanské kostrové hroby spojované s Langobardy nepřekračují linii Mikulov—Šakvice—Velké Pavlovice—Kobyly—Lužice a na jihovýchod a jih od ní naopak máme registrovanou řadu lokalit s nejstaršími slovanskými památkami tzv. pražského typu (langobardské hroby nejsou zachyceny východně od řeky Moravy a naopak nejstarší slovanské památky neznáme z Dolního Rakouska; srov. nejnověji Z. Klanica, *Počátky slovanského osídlení našich zemí*, Praha 1986, obr. 12 na s. 45). Existují zde i náznaky překrývání posledního germánského a prvotního slovanského osídlení, bezpečné důkazy však, stejně jako pro styk obou etnických složek, nemáme. Podobně je tomu i s otázkou nadhozenou v závěrečných odstavcích, zda kultura pražského typu je jediným reprezentantem slovanské hmotné kultury na našem území v nejstarší fázi (reprezentující zemědělskou složku slovanského obyvatelstva, přišlou na Moravu ze severu) a zda předpokládaný proud s prvky vyšší družinické vrstvy (spojuje se většinou s karpatskou kotlinou) se objevuje současně nebo je až následný, jak bývá většinou předpokládáno.

Sledování této tematiky v budoucím bádání lze označit za jeden z klíčových problémů, přispívajících k řešení otázek formování a vzniku našich národů. K tomu také přináší závažné poznatky publikace B. Dostála, která vyčerpávajícím způsobem zpracovává a shrnuje dosavadní výsledky dlouholetých výzkumů katedry archeologie filozofické fakulty brněnské univerzity na Pohansku u Břeclavi i v jeho okolí. Autor se pokusil, a lze říci, že s úspěchem, přispět k řešení složitých chronologických otázek nejstarší slovanské hmotné kultury, při nichž narážíme na příliš málo spolehlivých opěrných bodů, dovolujících stanovení absolutní chronologie. Proto i jeho závěry jsou opatrné. Je škoda, že výzkumy časně slovanského osídlení Pohanska u Břeclavi zde nejsou v současnosti prováděny ve větším rozsahu tak, aby mohlo být poznáno celé sídliště. Již letmý pohled do soupisu nalezišť (s. 90—92) totiž ukazuje, jak málo větších prozkoumaných sídlištních celků máme k dispozici, o celém sídlišti ani nemluvě. Práce je vybavena v VIII. kapitole nazvané *Archeologické prameny* (s. 95—121) kompletní dokumentací žárových hrobů a materiálu v nich obsažených z Břeclavi-Pohanska, Staré Břeclavi a lesa „Trnava“. Archeologický materiál a dokumentace objektů z osad Pohansko I a II byly publikovány ve výše zmiňovaných pracích autora o velmožském dvorci a studii k časně slovanskému osídlení Pohanska.

Zdeněk Měřinský

Vladimír Nekuda, **Mstěnice. Zaniklá středověká ves u Hrotovic.** Hrádek — tvrz — dvůr — předsunutá opevnění. 1. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně 1985. Str. 270 + plány + obrázky v textu.

Už ako titul posudzovanej práce ukazuje, práca V. Nekudu tvorí prvú časť väčšej komplexnej monografie o výsledkoch historickoarcheologického výskumu, ktorý na uvedenej lokalite prebiehal viac desaťročí.

Mal som možnosť sledovať prácu priamo v teréne, lebo zúčastňoval som sa pravidelne na vedecko-odborných komisiách, ktoré na výskum zvolávalo Moravské múzeum v Brne ako gestor výskumu.

Snahou autora v tejto časti viaczväskovej pripravovanej monografie je podať čo najucelenejší obraz o živote na zaniknutej stredovekej osade Mstěnice v období vrcholného feudalizmu, keď vývoj a výstavba celej tejto dediny bola už ukončená.

Počiatky osídlenia tejto zaniknutej dediny siahajúce hlboko do doby hradištnej

s mnohými odkrytými objektami a nálezmi ako i vývoj dediny v období 10. a ďalších storočí bude obsahovať ďalší zväzok tejto monografie. Ak niekomu, tak V. Nekudovi podarilo sa na tejto lokalite priam učebnicovo poukázať na prerastanie sídliskového konglomerátu z obdobia strednej doby hradištnej až do vrcholného feudalizmu a vysledovať aj jej zánik.

V tejto časti monografie autor zameril sa na výskum opevnenej časti tejto dediny, čiže na priestory, ktoré patrili malému tunajšiemu zemepánovi ako jeho obytná časť.

Po úvodných slovách a po uvedení čitateľa vôbec do problematiky výskumu opevnených sídiel, poukázal autor v stručnosti na geografickú polohu Mstěnic, na ich dejiny a na metodiku výskumu. V ďalšej časti prvej kapitoly (1.2—1.6) Nekuda venuje svoju pozornosť vlastnému hrádku, pevnôstke ako takej. Potom sleduje dvor a predsunuté opevnenia, ktoré mali chrániť život feudála v jeho vlastnom sídle. V tejto kapitole autor zaoberá sa genézou výstavby tohto architektonického útvaru — diela, poukazuje na jeho výstavbu a na premeny, ktoré počas trvania pevnôstky sa na nej udiali. Samozrejme, že všima si pri tom aj tam zistené a získané nálezy huteľných pamiatok — inventára. Na základe týchto pamiatok, na základe porovnania stratigrafie a písomných prameňov vzťahujúcich sa na túto pevnôstku a celý dvorec hodnotí ich funkciu v celom sídliskovom komplexe a zaraďuje ich do vývoja aj v susedných oblastiach.

V druhej kapitole venuje svoju pozornosť huteľným pamiatkam, ktoré na výskume získal. Robí to podľa osvedčenej schémy: keramika—kovový inventár—inventár z kostí a kameňa a nezabúdol ani na nálezy mincí. O tých posledných pamiatkach píše, že dokumentujú život na pevnôstke a vo dvore od vzniku feudálneho sídla až po jeho zánik. Táto kapitola práce je spracovaná veľmi detailne až minuciózne s mnohými grafmi, tabuľkami a kresebnými vyobrazeniami a znamená okrem iného aj metodologický a metodický prínos pri spracovávaní veľkého množstva huteľného materiálu na jednej lokalite. Autor mohol to urobiť preto, lebo V. Nekuda patrí k našim najrozhladenejším pracovníkom v tejto oblasti a plne využil nielen domácu, ale i zahraničnú literatúru. Je nesporné, že výsledky tejto kapitoly prinášajú mnohé nové poznatky o stredovekej materiálnej kultúre v najširšom slova zmysle na našom území.

Nie menej je závažná tretia kapitola práce. V nej autor pokusil sa o rekonštrukciu pevnôstky a dvora. Je veľmi inštruktívna a veľa hovorí nielen odborníkom, ale i laikom.

Ako historik-archeológ pri spracovaní výsledkov výskumu v teréne nemohol nevenovať svoju pozornosť aj písomným prameňom, ktoré sa na túto lokalitu vzťahujú. A práve konfrontáciou „archeologických prameňov“ v najširšom slova zmysle s prameňami písomnými podarilo sa autorovi poukázať na život a osudy nielen samotných vlastníkov pevnôstky, ale i na život a sociálno-ekonomické pomery celej tejto, dnes už zaniknutej stredovekej osady, ktorej majitelia i keď patrili k pomerne bohatým moravským zemanom, nezasahovali výraznejšie do politicko-hospodárskych dejín Moravy.

V závere autor zhrňuje svoje poznatky a okrem iného poukázal i na dôležitý fakt, že archeologickým výskumom sa dajú zistiť dejiny o niekoľko storočí staršie, na aké sa zachovali písomné pramene. Takto boli i pri Mstěniciach. Pri nich prvé písomné pramene sú až zo 14. storočia, ale archeologický výskum ukázal, že osada už od 12. storočia existovala a že vyrástla ešte na staršom stredo hradištnom podloží. A to je dôležitý fakt, ktorý hovorí jasnou rečou, že je nutné robiť archeologické výskumy i na takých a práve takých lokalitách, o ktorých písomné pramene nie sú, alebo pochádzajú až z mladšieho obdobia. I tento výskum v Mstěniciach ukázal, že čo nemáme doložené v písomných prameňoch, môžeme doložiť „archeologickými prameňami“. A tu sa ukazuje i opodstatnenosť historickej archeológie, ktorej intencionálne korene siahajú u nás, žiaľ, len do posledných decénií.

V. Nekuda mal možnosť pri spracovaní výsledkov archeologického výskumu využiť aj expertízy iných vedných disciplín, ako napr. rozbor uhlíkov, železných predmetov, trosky ako i dendrologický rozbor, ktorý urobili na slovo vzatí odborníci (Kyncl—Stránský—Vrba). Autor k práci pripája potrebné registre ako i podrobný zoznam použitej literatúry.

Záverom sa dá povedať, že práca V. Nekudu znamená v našej vedeckej spisbe z oblasti historickej archeológie objavný prínos a treba len zaželať autorovi, aby čo v najkratšom čase vyšli aj ďalšie diely tejto monografickej práce.

Belo Polla